

BẢO VỆ ĐỘNG VẬT HOANG DÃ

**SỐ 1
2025**

02

**XỬ PHẠT NGHIÊM KHẮC ĐỂ
NGĂN CHẶN HIỆU QUẢ VI PHẠM
VỀ ĐỘNG VẬT HOANG DÃ TRÊN
KHÔNG GIAN MẠNG**

06

**CÁC HÀNH ĐỘNG CẤP BÁCH
ĐỂ CHẤM DỨT TÌNH TRẠNG BUÔN BÁN
HỒ TRÁI PHÉP TẠI TỈNH NGHỆ AN**

10

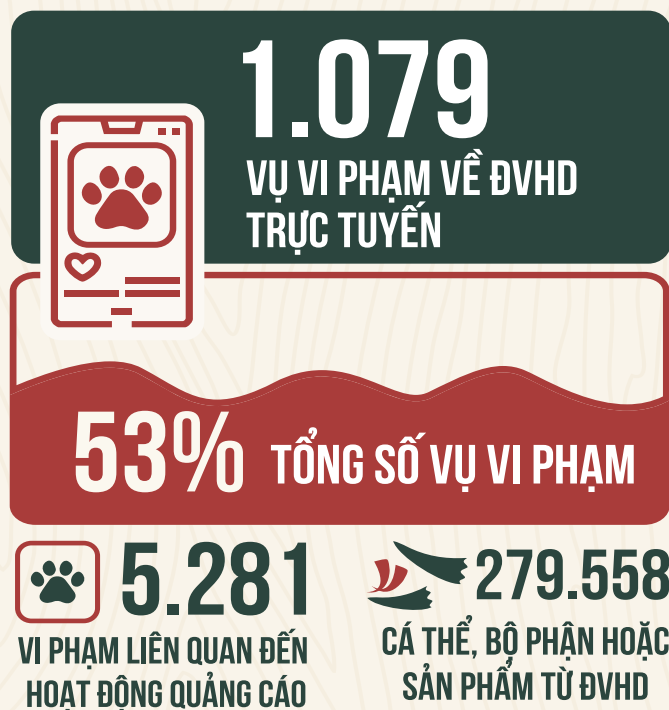
**NHỮNG THÀNH TÍCH NỔI BẬT
TRONG CÔNG TÁC BẢO VỆ ĐỘNG VẬT
HOANG DÃ NĂM 2025**

14

**CÔNG TÁC XỬ LÝ
VI PHẠM VỀ ĐVHD:
GIAI ĐOẠN THÁNG 1–9/2025**

XỬ PHẠT NGHIÊM KHẮC ĐỂ NGĂN CHẶN HIỆU QUẢ VI PHẠM VỀ ĐỘNG VẬT HOANG DÃ TRÊN KHÔNG GIAN MẠNG

Tình trạng buôn bán ĐVHD trên không gian mạng vẫn tiếp tục gia tăng là một thách thức lớn đối với các cơ quan thực thi pháp luật trong quá trình phát hiện và xử lý các vi phạm về ĐVHD. Chỉ trong 09 tháng đầu năm 2025, Trung tâm Giáo dục Thiên nhiên (ENV) đã ghi nhận 1.079 vụ vi phạm về ĐVHD trực tuyến, bao gồm 5.281 vi phạm liên quan đến hoạt động quảng cáo bán 279.558 cá thể, bộ phận hoặc sản phẩm từ ĐVHD. Các vi phạm này chiếm đến 53% tổng số vụ vi phạm về ĐVHD được ENV ghi nhận trong cùng thời kỳ. Các loài ĐVHD bị quảng cáo và buôn bán trái phép trên Internet rất đa dạng, từ các loài nguy cấp, quý, hiếm bị cấm kinh doanh đến các loài thông thường. Các đối tượng vi phạm cũng hoạt động với nhiều mức độ và phương thức khác nhau, thậm chí đã hình thành nên những hội nhóm hoạt động tinh vi, quy mô lớn với mạng lưới cộng tác viên rộng khắp.

Trong khi đó, các biện pháp xử lý được nhiều cơ quan chức năng áp dụng hiện chưa tạo được tính răn đe với các đối tượng quảng cáo và buôn bán ĐVHD trực tuyến. Trong nhiều trường hợp, các đối tượng vi phạm chỉ bị cảnh cáo hoặc bị xử phạt hành chính ở mức thấp nên tiếp tục tái phạm.

Việc phát hiện, bắt giữ và xử lý hành vi nuôi nhốt, vận chuyển, buôn bán trái phép ĐVHD của các đối tượng chuyên quảng cáo, buôn bán ĐVHD trên không gian mạng không phải lúc nào cũng khả thi. Chính vì vậy, biện pháp xử lý hiệu quả và có tính răn đe cao là áp dụng các mức xử phạt hành chính nghiêm khắc theo quy định của pháp luật cho các hành

vi quảng cáo bán ĐVHD trái phép trên không gian mạng. Theo quy định hiện hành, trong trường hợp đối tượng quảng cáo nhiều lần, các cơ quan chức năng có thể tính tổng mức xử phạt bằng cách nhân mức phạt hành chính áp dụng cho một hành vi với số lần đối tượng thực hiện hành vi vi phạm. Điều này có nghĩa là mỗi lần đối tượng đăng quảng cáo bán ĐVHD trái phép trên không gian mạng là một lần thực hiện hành vi vi phạm độc lập và phải bị xử phạt. Theo ghi nhận của ENV, nhiều cơ quan chức năng trên cả nước đã áp dụng biện pháp này để xử lý các đối tượng quảng cáo bán ĐVHD trên không gian mạng và bước đầu cho thấy hiệu quả trong việc ngăn chặn tình trạng gia tăng loại vi phạm này cũng như tái phạm.

Chính vì vậy, ENV đề xuất các cơ quan chức năng địa phương xem xét và đồng loạt áp dụng cách thức xử phạt này với các đối tượng quảng cáo bán ĐVHD trái phép trên không gian mạng nếu không phát hiện ĐVHD bị nuôi nhốt, vận chuyển, buôn bán trái phép, hoặc trong trường hợp đối tượng đã bị cảnh cáo, xử phạt ở mức thấp mà vẫn tiếp tục vi phạm. Giải pháp này không chỉ góp phần ngăn chặn hiệu quả các vi phạm về ĐVHD trên Internet mà còn tái khẳng định thông điệp “không khoan nhượng” với hoạt động buôn bán ĐVHD trái phép, bất kể các đối tượng sử dụng phương thức hay nền tảng nào.

Mức phạt nghiêm khắc với các đối tượng quảng cáo bán động vật hoang dã trên không gian mạng

Dưới đây là 11 vụ vi phạm gần đây mà cơ quan chức năng đã xử phạt hành chính các đối tượng có liên quan cho từng bài đăng quảng cáo bán ĐVHD trái phép của pháp luật. Trong các trường hợp này, đối tượng vi phạm chỉ bị xử phạt về hành vi quảng cáo trái phép do cơ quan chức năng không phát hiện và thu giữ được ĐVHD. Theo ghi nhận của ENV, các đối tượng sau khi bị xử phạt đều không tái phạm.

Một đối tượng tại tỉnh Điện Biên đã bị xử phạt **13.750.000 đồng** cho hành vi đăng tải 11 bài viết quảng cáo bán trái phép chim hoang dã trên Facebook (*Hồ sơ vụ việc số 34100/ENV*).

Một đối tượng tại tỉnh Quảng Nam (nay là thành phố Đà Nẵng) đã bị xử phạt **13.500.000 đồng** cho hành vi đăng tải 12 bài viết quảng cáo bán trái phép chào mào trên Facebook (*Hồ sơ vụ việc số 34362/ENV*).

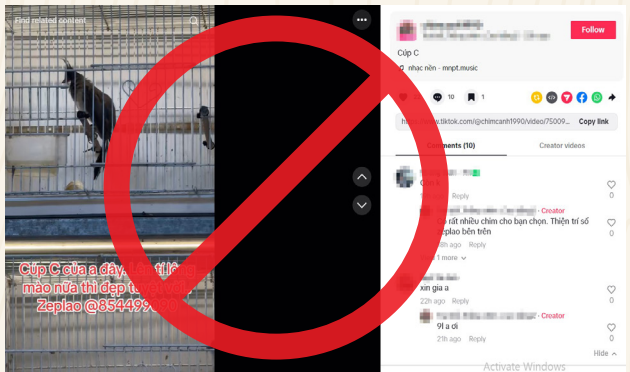

Hai đối tượng tại tỉnh Quảng Nam (nay là thành phố Đà Nẵng) đã bị xử phạt **12.500.000 đồng/mỗi đối tượng** cho hành vi đăng tải 10 bài viết quảng

cáo bán trái phép chim hoang dã trên Facebook. Bên cạnh đó, cơ quan chức năng cũng tịch thu điện thoại của một trong hai đối tượng – phương tiện được sử dụng để đăng tải các quảng cáo vi phạm (Hồ sơ vụ việc số 33401/33352/ENV).

Một đối tượng tại Hà Nội đã bị xử phạt **12.500.000 đồng** cho hành vi đăng tải 10 bài viết quảng cáo bán trái phép chào mào trên Facebook (Hồ sơ vụ việc số 33425/ENV).

Một đối tượng tại tỉnh Cao Bằng đã bị xử phạt **10.000.000 đồng** cho hành vi đăng tải 8 bài viết quảng cáo bán trái phép họa mi (*Garrulax canorus*) trên Facebook (Hồ sơ vụ việc số 33452/ENV).

Một đối tượng tại tỉnh Quảng Nam (nay là thành phố Đà Nẵng) đã bị xử phạt **8.750.000 đồng** cho hành vi đăng tải 7 bài viết quảng cáo bán trái phép chào mào trên Facebook (Hồ sơ vụ việc số 30717/ENV).

Một đối tượng tại tỉnh Lạng Sơn đã bị xử phạt **8.750.000 đồng** cho hành vi đăng tải 7 bài viết quảng cáo bán trái phép chim săn mồi và chim hoang dã trên Facebook (Hồ sơ vụ việc số 32663/ENV).

Một đối tượng tại tỉnh Điện Biên đã bị xử phạt **8.750.000 đồng** cho hành vi đăng tải 7 bài viết quảng cáo bán trái phép ĐVHD trên Facebook (Hồ sơ vụ việc số 30774/ENV).

Một đối tượng tại tỉnh Đắk Lắk đã bị xử phạt **6.250.000 đồng** cho hành vi đăng tải 5 bài viết quảng cáo bán trái phép chim hoang dã trên Facebook (Hồ sơ vụ việc số 34051/ENV).

Một đối tượng tại tỉnh Vĩnh Phúc (nay là tỉnh Phú Thọ) bị xử phạt **5.000.000 đồng** cho hành vi đăng tải 4 bài viết quảng cáo bán trái phép chim hoang dã trên Facebook (Hồ sơ vụ việc số 33194/ENV).

Cơ sở pháp lý:

Nhóm loài	Quy định pháp luật
ĐVHD thuộc Phụ lục III Luật Đầu tư 2020 và/hoặc Phụ lục I CITES (Hàng cấm)	Điểm a khoản 2 Điều 33 Nghị định 38/2021/NĐ-CP, sửa đổi, bổ sung gần nhất bởi Nghị định 128/2022/NĐ-CP: Xử phạt vi phạm hành chính từ 70 triệu đồng – 100 triệu đồng
ĐVHD KHÔNG thuộc Phụ lục III Luật Đầu tư 2020 và/hoặc Phụ lục I CITES (chỉ áp dụng với động vật rừng)	Điểm d Khoản 4 Điều 16 Nghị định 35/2019/NĐ-CP, sửa đổi, bổ sung bởi Nghị định 07/2022/NĐ-CP: Xử phạt vi phạm hành chính từ 1 triệu đồng – 1,5 triệu đồng Lưu ý: Điểm d khoản 1 Điều 3 Luật Xử lý vi phạm hành chính 2012 (sửa đổi, bổ sung gần nhất năm 2025), “ <i>Một người thực hiện nhiều hành vi vi phạm hành chính hoặc vi phạm hành chính nhiều lần thì bị xử phạt về từng hành vi vi phạm...</i> ”. Đối tượng vi phạm sẽ bị xử phạt cho TỪNG bài đăng quảng cáo bán ĐVHD trái phép trên không gian mạng.

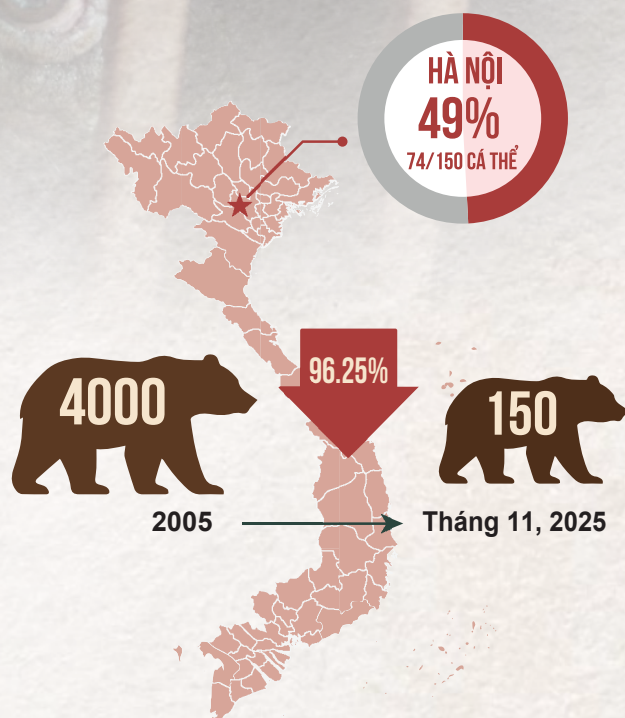
ENV hỗ trợ tổ chức buổi chia sẻ thông tin nhằm nâng cao hiệu quả xử lý vi phạm về ĐVHD trên không gian mạng cho các đơn vị có nhu cầu

ENV đã phát triển một chương trình dành cho các cán bộ thực thi pháp luật nhằm hỗ trợ cơ quan chức năng nâng cao kỹ năng xử lý vi phạm về ĐVHD trên không gian mạng. Trong trường hợp Quý Cơ quan có nhu cầu phối hợp tổ chức buổi chia sẻ này, vui lòng liên hệ Phòng Chính sách và Pháp luật của ENV qua số điện thoại 0865.242.882.

LIỆU THỦ ĐÔ HÀ NỘI CÓ SẴN SÀNG HÀNH ĐỘNG ĐỂ CHẤM DỨT TÌNH TRẠNG NUÔI NHỐT GẤU LẤY MẬT?

Hoạt động nuôi nhốt gấu lấy mật tại Việt Nam đang dần đi đến hồi kết. Số lượng gấu bị nuôi nhốt tại các trang trại đã giảm 96,25% trong vòng 20 năm qua, khoảng 4.000 cá thể năm 2005 xuống còn 150 cá thể vào tháng 11/2025. Trong khi cả nước đã đạt được nhiều thành quả để tiến tới chấm dứt hoàn toàn tình trạng nuôi nhốt gấu lấy mật, Hà Nội vẫn tiếp tục bị tụt lại phía sau với tổng số gấu bị nuôi nhốt là 74 cá thể, chiếm 49% số lượng gấu bị nuôi nhốt trên cả nước.

Những năm gần đây, dưới sự chỉ đạo của Ủy ban nhân dân thành phố Hà Nội, cơ quan công an thành phố, chi cục kiểm lâm và các cơ quan liên quan đã triển khai một số giải pháp nhằm tăng cường quản lý gấu nuôi nhốt, ngăn chặn vi phạm và thúc đẩy hoạt động tự nguyện chuyển giao gấu. Tuy nhiên, những kết quả đạt được tại Hà Nội vẫn còn rất hạn chế. Từ đầu năm 2025, chỉ có 03 cá thể gấu tại xã Phúc Thọ được chuyển giao đến các trung tâm cứu hộ. Với tốc độ này, nếu không tính đến số gấu chết tự nhiên, Hà Nội sẽ cần gần 19 năm để có thể chấm dứt hoàn toàn tình trạng nuôi nhốt gấu.

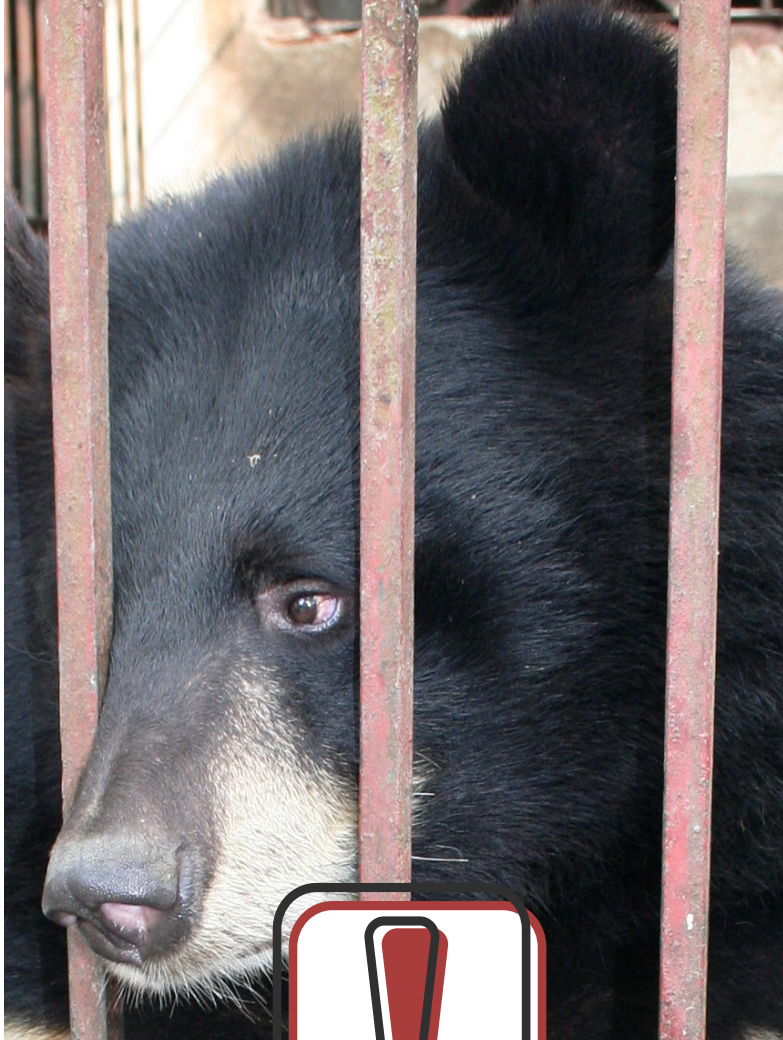

Ngoài ra, quan ngại về khả năng gấu già trong trại nuôi bị thay thế bằng các cá thể gấu con bất hợp pháp có thể vẫn tiếp tục diễn ra. Trong ít nhất một trường hợp, một chủ gấu ở Hà Nội cho biết đã từng “hỗ trợ” các chủ gấu khác chuyển chip điện tử của những cá thể gấu đã chết hoặc sắp chết sang cá thể gấu mới, để có thể duy trì hoạt động nuôi nhốt gấu và khai thác mật gấu.

Với những bước tiến quan trọng trên cả nước và cam kết mạnh mẽ của lực lượng thực thi pháp luật ở nhiều địa phương, Cục Lâm nghiệp và Kiểm lâm đã kỳ vọng có thể xóa bỏ hoàn toàn hoạt động nuôi gấu lấy mật vào cuối năm 2026. Tuy nhiên, để đạt được mục tiêu này, chính quyền thành phố Hà Nội, đặc biệt là lực lượng kiểm lâm, cần đẩy mạnh một chiến dịch toàn diện nhằm chấm dứt hoàn toàn hoạt động nuôi nhốt gấu tại Thủ đô. Chiến dịch này cần tập trung đẩy nhanh hoạt động chuyển giao tự nguyện, giám sát và xử lý nghiêm các vi phạm nhằm tạo sức răn đe và ngăn ngừa tái phạm.

Đây không chỉ là lời kêu gọi hành động khẩn cấp. ENV kiến nghị thành phố Hà Nội đặt ra mốc thời hạn cụ thể với mục tiêu chấm dứt hoàn toàn hoạt động nuôi nhốt gấu lấy mật trên địa bàn thành phố và đảm bảo Hà Nội sẽ không phải là địa phương cuối cùng và duy nhất còn hiện tượng nuôi nhốt gấu lấy mật.

Hãy chấm dứt hoạt động buôn bán gấu trái phép!

Mặc dù các cơ quan chức năng vẫn duy trì hoạt động kiểm tra, xử lý vi phạm, một số nguồn tin đến ENV cho thấy các hành vi vi phạm pháp luật liên quan đến gấu đang tiếp tục diễn ra trên cả nước, bao gồm:

- Trích hút và buôn bán mật gấu trái phép;
- Mua bán gấu chết từ các cơ sở để chế biến và buôn bán các bộ phận từ gấu như xương, túi mật, thịt;
- Giết gấu già và thay thế bằng cách lấy chip điện tử từ các cá thể này để cấy vào gấu mới có nguồn gốc từ tự nhiên nhằm duy trì hoạt động nuôi nhốt, khai thác mật trái phép

Cần phải chấm dứt ngay hoạt động nuôi nhốt gấu để không tiếp tay và làm gia tăng tình trạng buôn bán gấu trái phép!

Tăng cường thực thi pháp luật và xử lý nghiêm minh các đối tượng vi phạm là giải pháp then chốt để chấm dứt hoàn toàn hoạt động nuôi gấu lấy mật.

CÁC HÀNH ĐỘNG CẤP BÁCH

ĐỂ CHẤM DỨT TÌNH TRẠNG BUÔN BÁN HỔ TRÁI PHÉP TẠI TỈNH NGHỆ AN

Từ nhiều năm nay, cộng đồng quốc tế vẫn luôn cho rằng tỉnh Nghệ An là một điểm nóng của hoạt động nuôi nhốt, buôn bán hổ trái phép tại Việt Nam.

Mặc dù các cơ quan chức năng đã đạt được một số kết quả nhất định, trong đó đáng chú ý nhất là vụ phát hiện và thu giữ thành công 17 cá thể hổ và truy cứu trách nhiệm hình sự 2 đối tượng nuôi nhốt hổ trái phép, tình trạng buôn bán hổ bất hợp pháp trên địa bàn tỉnh Nghệ An vẫn không có dấu hiệu suy giảm. Theo nhiều nguồn tin, ước tính có khoảng hơn 300 cá thể hổ đang bị nuôi trái phép tại nhà các hộ dân trên địa bàn huyện Diễn Châu, Quỳnh Lưu và Yên Thành (nay là các xã Đông Thành, xã Quỳnh Sơn, xã Quỳnh Lưu, xã Quỳnh Văn, xã Diễn Châu, xã Hùng Châu và xã Quảng Châu). Cũng theo đó, hiện có ít nhất 6 đối tượng chủ chốt của các mạng lưới buôn bán hổ với quy mô lớn vẫn đang hoạt động trên địa bàn tỉnh. Tình trạng này không chỉ gây tổn hại đến uy tín của Việt Nam trên trường quốc tế mà còn ảnh hưởng đến các nỗ lực chung của cơ quan chức năng trên cả nước trong công tác đấu tranh, phòng chống tội phạm về ĐVHĐ.

Để chấm dứt hoàn toàn tình trạng nuôi nhốt, buôn bán hổ trái phép tại Nghệ An, ENV khuyến nghị chính quyền tỉnh xem xét triển khai 6 giải pháp ưu tiên và cấp bách sau:

Điều tra, bắt giữ và truy cứu trách nhiệm hình sự các đối tượng cầm đầu đường dây buôn bán hổ trái phép tại Nghệ An

Tịch thu toàn bộ số hổ hiện đang bị nuôi nhốt trái phép trên địa bàn tỉnh

Đóng cửa các cơ sở được cấp phép nuôi nhốt hổ phi thương mại có nghi vấn buôn bán hổ trái phép

Phối hợp với các cơ quan chức năng tại Lào đóng cửa các trang trại buôn bán hổ trái phép do những đối tượng người Việt vận hành hoặc góp vốn

Tăng cường kiểm tra, giám sát khu vực Cửa khẩu Quốc tế Cầu Treo và các cửa khẩu trọng yếu khác được biết đến là những tụ điểm buôn lậu ĐVHĐ đáng chú ý từ nước ngoài về Việt Nam

Tăng tính răn đe thông qua việc áp dụng hình phạt tù nghiêm khắc với các đối tượng buôn bán hổ trái phép tại Nghệ An

TỔNG SỐ VỤ BẮT GIỮ HỔ
TẠI VIỆT NAM
(GIAI ĐOẠN 2018-2025)

66 VỤ
128 CÁ THỂ HỔ (SỐNG,
CHẾT, HOẶC XƯƠNG)

SỐ VỤ BẮT GIỮ HỔ LIÊN QUAN
TRỰC TIẾP ĐẾN NGHỆ AN

44

VỤ

TỔNG SỐ VỤ BẮT GIỮ HỔ

95

CÁ THỂ HỔ
(SỐNG, CHẾT,
HOẶC XƯƠNG)

TỔNG SỐ HỔ THU GIỮ
TẠI VIỆT NAM

**“HỔ, VƯỜN, VOOC, VOI VÀ RẤT NHIỀU LOÀI KHÁC
ĐANG THEO CHÂN TÊ GIÁC
TRÊN CON ĐƯỜNG TUYỆT CHỦNG.
VIỆC NGĂN CHẶN ĐIỀU ĐÓ
HOÀN TOÀN PHỤ THUỘC VÀO BẠN
TRƯỚC KHI MỌI THỨ QUÁ MUỘN.”**

HOẠT ĐỘNG BUÔN BÁN CÁC LOÀI NGOẠI LAI VÀ NGOẠI LAI XÂM HẠI THÁCH THỨC MỚI TRONG CÔNG TÁC BẢO TỒN ĐA DẠNG SINH HỌC

Việt Nam đang phải đối mặt với thách thức ngày càng nghiêm trọng từ hoạt động buôn bán và nuôi nhốt các loài ngoại lai và ngoại lai xâm hại. Những hoạt động này không chỉ đe dọa đa dạng sinh học bản địa mà còn tiềm ẩn rủi ro lớn đối với sức khỏe cộng đồng.

Từ năm 2020, ENV đã ghi nhận 1.416 vụ việc với 4.465 vi phạm cụ thể liên quan đến hoạt động quảng cáo, buôn bán hơn 129.000 cá thể ĐVHD ngoại lai. Trong đó, bò sát là nhóm loài được phát hiện nhiều nhất với 96.349 cá thể rùa, rắn và tắc kè, chiếm 75% tổng số động vật ngoại lai bị rao bán. Trong khi đó, các vi phạm liên quan đến chim chiếm 20% và các loài thú chiếm khoảng 4%. Các loài bị buôn bán phổ biến bao gồm rùa cựa châu phi, rùa tai đỏ, kỳ đà, rắn, vẹt và các loài thú nhỏ. Phần lớn các cá thể này có nguồn gốc nhập lậu vào Việt Nam hoặc được những người gây nuôi trái phép, người chơi sinh vật cảnh cung cấp.

Rùa tai đỏ, một trong những loài ngoại lai xâm hại phổ biến nhất thế giới, đã du nhập rộng rãi vào Việt Nam thông qua hoạt động buôn bán và phóng sinh. Bên cạnh đó, rồng đất nam mỹ cũng là một mối quan ngại lớn do chúng có khả năng nhanh chóng thiết lập quần thể ở môi trường sống mới, nằm ngoài phạm vi phân bố tự nhiên của chúng. Những loài ngoại lai này có thể cạnh tranh thức ăn và môi trường sống với động vật hoang dã bản địa. Ngoài ra, chúng còn tiềm ẩn nguy cơ lây lan dịch bệnh và gây mất cân bằng sinh thái của Việt Nam.

Một trong những nguyên nhân dẫn tới tình trạng xâm lấn của các loài ngoại lai xâm hại là do việc quản lý hoạt động mua bán loài ngoại lai chưa được quản lý chặt chẽ. Năm 2019, cơ quan chức năng Thành phố Hồ Chí Minh đã cấp phép gây nuôi thương mại rồng đất nam mỹ mà không có xác nhận của Cơ quan khoa học CITES Việt Nam. Năm 2024, Chi cục Kiểm lâm tỉnh Đồng Tháp đã bán đấu giá 80 cá thể rồng đất

nam mỹ và 9 cá thể thần lằn tegu cho một đối tượng buôn bán trái phép thay vì chuyển giao những cá thể này đến các đơn vị cứu hộ phù hợp. Những trường hợp này đã tạo ra tiền lệ chưa tốt, làm ảnh hưởng đến các nỗ lực thực thi pháp luật chung trên cả nước và vô tình tiếp tay cho các hoạt động buôn bán trái phép các loài ngoại lai xâm hại tiếp diễn.

Tình trạng này càng trở nên đáng lo ngại hơn khi một số cơ sở nuôi đã được cấp phép nuôi các loài ngoại lai thuộc Phụ lục I CITES, bao gồm vẹt đỏ đuôi dài, vẹt đuôi dài military và vẹt xám châu phi, mặc dù thực tế hầu như không ghi nhận hoạt động nhập khẩu hợp pháp đối với các loài này. Việc cấp phép như vậy đã tạo điều kiện cho một số đối tượng lợi dụng để “hợp pháp hóa” các cá thể ĐVHD bị khai thác từ tự nhiên và ảnh hưởng đến uy tín của Việt Nam trong việc thực thi CITES.

Hơn nữa, hoạt động buôn bán tràn lan các loài bò sát, chim và thú ngoại lai không rõ nguồn gốc cũng đang gia tăng nguy cơ lây truyền dịch bệnh từ động vật sang người. Các đại dịch gây khủng hoảng toàn cầu trong thời gian gần đây như SARS, cúm gia cầm và COVID-19 đều bắt nguồn từ hoạt động buôn bán ĐVHD.

Do đó, ENV kiến nghị Bộ Nông nghiệp và Môi trường xem xét triển khai các hoạt động sau:

- **Tạm dừng cấp phép** nuôi thương mại đối với các loài ngoại lai thuộc Phụ lục I CITES cho đến khi có đánh giá toàn diện về tác động của hoạt động này đối với công tác bảo tồn các loài cực kỳ nguy cấp trên toàn cầu.
- **Hoàn thiện các quy định pháp luật** quản lý hoạt động buôn bán và nuôi nhốt các loài ngoại lai, bao gồm việc bổ sung vào Danh mục loài ngoại lai xâm hại những loài có nguy cơ cao như rồng đất Nam Mỹ để đảm bảo hiệu quả giám sát và kiểm soát.
- **Ban hành văn bản chỉ đạo cụ thể** yêu cầu chính quyền địa phương áp dụng nghiêm túc các quy định pháp luật hiện hành nhằm tăng cường quản lý, kiểm soát hoạt động buôn bán loài ngoại lai và ngăn chặn tình trạng vô tình hoặc cố ý thả các loài này vào môi trường tự nhiên.
- **Ưu tiên triển khai các chiến dịch thực thi pháp luật** nhằm giảm thiểu tình trạng buôn bán trái phép các loài ngoại lai xâm hại và gây nuôi trái phép các loài ngoại lai.

Việt Nam hoàn toàn có thể giải quyết thách thức này từ sớm. Hành động quyết liệt ngay hôm nay sẽ ngăn chặn các nguy cơ nghiêm trọng về sinh thái, sức khỏe và thực thi pháp luật trong tương lai, đồng thời khẳng định vai trò đi đầu của Việt Nam trong công tác bảo tồn ĐVHD và thực hiện các cam kết quốc tế.

TĂNG CƯỜNG GIÁM SÁT ĐỂ NGĂN CHẶN HOẠT ĐỘNG NHẬP LẬU VÀ “HỢP PHÁP HÓA” ĐỘNG VẬT HOANG DÃ QUA CƠ SỞ NUÔI

Tình trạng nhập lậu và “hợp pháp hóa” động vật hoang dã (ĐVHD) thông qua các cơ sở nuôi được cấp phép có lẽ là một trong những thách thức lớn nhất đối với công tác quản lý hoạt động nuôi thương mại ĐVHD tại Việt Nam. Các đối tượng buôn lậu thường lợi dụng các cơ sở nuôi để “hợp pháp hóa” động vật có nguồn gốc bất hợp pháp bằng cách khai báo “tăng đàn” do sinh sản hoặc sử dụng giấy tờ giả nhằm chứng minh ĐVHD được mua hợp pháp từ một cơ sở khác.

Trong tháng 4 năm nay, hai vụ án được đưa ra xét xử tại Thành phố Hồ Chí Minh và tỉnh Đồng Tháp đã phơi bày tình trạng nhập lậu ĐVHD nghiêm trọng tại một số cơ sở, nơi các đối tượng buôn lậu lợi dụng kẽ hở pháp lý và sự tiếp tay của một số cán bộ kiểm lâm địa phương để “hợp pháp hóa” động vật có nguồn gốc bất hợp pháp.

Tại Thành phố Hồ Chí Minh, sau khi thu giữ 81 cá thể động vật nguy cấp có “giấy tờ hợp pháp”, cơ quan công an phát hiện đối tượng đã cấu kết với cán bộ kiểm lâm để làm giả hồ sơ “chuyển giao tự nguyện” ĐVHD. Nhờ các cán bộ kiểm lâm này, đối tượng đã biến những cá thể ĐVHD có nguồn gốc bất hợp pháp thành “hợp pháp” rồi đưa vào cơ sở nuôi ĐVHD có đăng ký của mình (*Hồ sơ vụ việc số 15454/ENV*).

Một chủ cơ sở nuôi ĐVHD bị truy cứu trách nhiệm hình sự về hành vi nuôi nhốt trái phép 81 cá thể ĐVHD. Chấm dứt hành vi nhập lậu và hợp pháp hóa động vật hoang dã tại cơ sở nuôi là điều kiện tiên quyết để bảo vệ đa dạng sinh học quốc gia!

Tương tự như vậy, tại tỉnh Đồng Tháp, việc phát hiện và thu giữ 645 cá thể cá sấu xiêm được nhập lậu từ Cam-pu-chia nhưng lại có “giấy tờ hợp pháp” cho thấy sự thiếu vắng một quy trình kiểm tra, xác minh hiệu quả nguồn gốc của các cá thể ĐVHD bị buôn bán đã tạo điều kiện cho các đối tượng buôn lậu dễ dàng có được giấy xác nhận nguồn gốc “hợp pháp” từ cơ quan kiểm lâm cho số động vật thực chất là bất hợp pháp (*Hồ sơ vụ việc số 29750/ENV*).

Là đơn vị được giao trọng trách bảo vệ ĐVHD và ngăn chặn tình trạng săn bắt, buôn bán ĐVHD bất hợp pháp, các cơ quan kiểm lâm địa phương cần có giải pháp kiểm tra, xác minh nguồn gốc ĐVHD hiệu quả, chính xác. Các cơ sở nuôi cần được kiểm tra, giám sát thường xuyên và chặt chẽ. Đồng thời, các cán bộ kiểm lâm được giao nhiệm vụ phải có đủ năng lực chuyên môn và tuyệt đối không để xảy ra tình trạng cấu kết với các chủ cơ sở nuôi ĐVHD trong việc “hợp pháp hóa” ĐVHD có nguồn gốc không rõ ràng và bất hợp pháp.

Tương lai đa dạng sinh học của Việt Nam không chỉ phụ thuộc vào hiệu lực của hệ thống pháp luật, mà còn vào tinh thần trách nhiệm và sự liêm chính của những cán bộ trực tiếp thực thi những quy định này. Là lực lượng tuyến đầu trong nỗ lực bảo vệ ĐVHD, các cán bộ kiểm lâm cần thực hiện nhiệm vụ với tinh thần và trách nhiệm cao để có thể bảo tồn đa dạng sinh học của đất nước.

ENV sẵn sàng hỗ trợ các cơ quan kiểm lâm xây dựng hệ thống quản lý cơ sở nuôi ĐVHD minh bạch, hiệu quả nhằm giảm thiểu tình trạng hợp pháp hóa ĐVHD trái phép.

NHỮNG THÀNH TÍCH NỔI BẬT

TRONG CÔNG TÁC BẢO VỆ ĐỘNG VẬT HOANG DÃ NĂM 2025

I. CÁC VỤ BẮT GIỮ ĐIỂN HÌNH

Phòng Cảnh sát điều tra tội phạm về tham nhũng, kinh tế, buôn lậu, môi trường (PC03) – Công an thành phố Hà Nội

Đã phát hiện và bắt giữ thành công 02 đối tượng buôn bán ĐVHD chuyên nghiệp và thu giữ 111,6 kg sừng linh dương đài nguyên (*Saiga tatarica*) vào ngày 15/8/2024 (Hồ sơ vụ việc số 13083/ENV).

Phòng Cảnh sát điều tra tội phạm về tham nhũng, kinh tế, buôn lậu, môi trường (PC03) – Công an tỉnh Bắc Ninh

Đã phát hiện và bắt giữ thành công 02 đối tượng quan trọng trong đường dây buôn bán ĐVHD và thu giữ gần 900 kg vảy tê tê vào ngày 11/6/2025 (Hồ sơ vụ việc số 33766/ENV).

Phòng Cảnh sát Hình sự – Công an tỉnh Lạng Sơn

Đã phát hiện và bắt giữ thành công 04 đối tượng buôn bán ĐVHD chuyên nghiệp và thu giữ 14 cá thể rái cá vào ngày 12/9/2025 cũng như mở rộng điều tra để làm rõ hoạt động của đường dây buôn lậu ĐVHD xuyên quốc gia qua tỉnh Lạng Sơn - một trong những tuyến đường trọng yếu trong hoạt động vận chuyển ĐVHD trái phép sang Trung Quốc (Hồ sơ vụ việc số 34528/ENV).

GHI NHẬN ĐẶC BIỆT HỢP TÁC PHÒNG CHỐNG VI PHẠM VỀ ĐVHD TRÊN KHÔNG GIAN MẠNG

BỘ VĂN HOÁ, THỂ THAO VÀ DU LỊCH

CỤC PHÁT THANH, TRUYỀN HÌNH VÀ THÔNG TIN ĐIỆN TỬ

Cục Phát thanh, Truyền hình và Thông tin điện tử (Bộ Văn hóa, Thể thao và Du lịch)

Phối hợp hiệu quả và nhanh chóng gỡ bỏ 14 tài khoản và 40 nhóm Facebook vi phạm với tổng cộng 467.936 thành viên trong giai đoạn từ tháng 2 đến tháng 8/2025.

Nhóm Trust and Safety của mạng xã hội Zalo

Thể hiện tinh thần hợp tác chặt chẽ, kịp thời xử lý toàn bộ các các đường dẫn vi phạm về ĐVHD do ENV thông báo trong 5 năm qua, từ đó, góp phần tích cực vào nỗ lực chung nhằm ngăn chặn vi phạm về ĐVHD trên Internet.

Công tác đấu tranh, ngăn chặn hoạt động buôn bán trái phép ĐVHD đòi hỏi quyết tâm cao, sự kiên định, nỗ lực bền bỉ và “KHÔNG KHOAN NHƯỢNG” của các cơ quan chức năng. Trong những năm gần đây, Việt Nam đã đạt được nhiều kết quả đáng ghi nhận trong nỗ lực điều tra, bắt giữ và xử lý nghiêm một số đối tượng buôn bán ĐVHD với quy mô lớn.

Dưới đây là các đơn vị và cá nhân tiêu biểu được ENV ghi nhận trong năm 2025 vì những đóng góp xuất sắc trong công tác đấu tranh, phòng, chống buôn bán trái phép ĐVHD tại Việt Nam:

II. CÁC BẢN ÁN MANG TÍNH RẪN ĐỀ CAO

Tòa án nhân dân (TAND) huyện Văn Lãng (tỉnh Lạng Sơn) nay là Tòa án nhân dân khu vực 2 tỉnh Lạng Sơn

Áp dụng tổng mức phạt tù 31 năm với 3 bị cáo có hành vi buôn bán trái phép 240 cá thể vẹt ngoại lai bao gồm 06 cá thể vẹt xám châu phi (*Psittacus erithacus*), 02 cá thể vẹt mào moluccan (*Cacatua moluccensis*), 02 cá thể vẹt mào cây cọ (*Probosciger aterrimus*), 01 cá thể vẹt mào hồng (*Cacatua leadbeateri*), 03 cá thể vẹt amazon xanh đầu vàng (*Amazona farinosa*) và 226 cá thể vẹt thầy tu (*Myiopsitta monachus*) (Hồ sơ vụ việc số 30658/ENV).

TAND huyện Cao Lộc (tỉnh Lạng Sơn) nay là TAND khu vực 1 tỉnh Lạng Sơn

Áp dụng tổng mức phạt tù 30 năm 3 tháng với 3 bị cáo buôn bán rùa quý hiếm trong đó có 22 cá thể rùa đầu to (*Platysternon megacephalum*) và 83 cá thể rùa sa nhân (*Cuora mouhotii*) (Hồ sơ vụ việc số 30609/ENV).

TAND & Viện kiểm sát nhân dân (VKSND) huyện Hóc Môn (Thành phố Hồ Chí Minh) nay là TAND và VKSND khu vực 8 Thành phố Hồ Chí Minh

Truy tố thành công và áp dụng hình phạt tù nghiêm khắc 10 năm 6 tháng với một đầu nậu buôn bán ĐVHD lớn đồng thời là chủ một cơ sở nuôi được cấp phép về hành vi nhập lậu, hợp pháp hóa số lượng lớn ĐVHD nguy cấp, quý hiếm (Hồ sơ vụ việc số 15454/ENV).

TAND & VKSND huyện Yên Thành (tỉnh Nghệ An) nay là TAND và VKSND khu vực 6 tỉnh Nghệ An

Truy tố thành công và tuyên phạt 2 bị cáo mỗi bị cáo 5 năm tù về hành vi buôn bán trái phép 5 bộ da hổ tại tỉnh Nghệ An – địa bàn điểm nóng về hoạt động nuôi nhốt, buôn bán hổ trái phép (Hồ sơ vụ việc số 32621/ENV).

KHUYẾN CÁO THỰC THI PHÁP LUẬT

ĐỀ XUẤT BỔ SUNG CHI PHÍ GIÁM ĐỊNH VÀ ĐỊNH GIÁ ĐỘNG VẬT HOANG DÃ TRONG DỰ TOÁN NGÂN SÁCH HÀNG NĂM CỦA CÁC ĐƠN VỊ

Mặc dù việc giám định loài ĐVHD không bắt buộc theo Điều 87 Bộ luật Tổ tụng Hình sự năm 2015, sửa đổi, bổ sung năm 2025, song việc trung cầu giám định loài tại cơ quan khoa học có thẩm quyền là rất cần thiết để đảm bảo tính chính xác trong quá trình xử lý các vụ án về ĐVHD. Bên cạnh đó, việc định giá ĐVHD cũng đóng vai trò quan trọng trong việc xử lý một số vụ vi phạm về ĐVHD khi cần phân định giữa xử lý hành chính và hình sự hay xác định khung hình phạt với các đối tượng vi phạm. Tuy nhiên, hai quy trình này đều phát sinh chi phí (ví dụ: trong trường hợp giám định loài bằng ADN). Theo quy định tại Điều 36 Luật Giám định tư pháp 2012 (sửa đổi, bổ sung 2020), trách nhiệm chi trả chi phí giám định thuộc về cơ quan yêu cầu. Vì vậy, ENV kiến nghị các cơ quan có thẩm quyền bố trí ngân sách cố định cho hoạt động giám định loài và định giá ĐVHD trong dự toán ngân sách hàng năm của đơn vị, nhằm đảm bảo kinh phí cho các hoạt động này, tránh làm chậm trễ hoạt động điều tra và truy tố.

HAI THÔNG TƯ MỚI ĐỊNH HÌNH LẠI CÔNG TÁC QUẢN LÝ ĐỘNG VẬT HOANG DÃ

Ngày 24/6/2025, Bộ Nông nghiệp và Môi trường ban hành Thông tư số 26/2025/TT-BNNMT và Thông tư số 27/2025/TT-BNNMT, có hiệu lực từ ngày 01/7/2025.

Các nội dung chính đáng chú ý:

- Danh mục các loài ĐVHD bị cấm khai thác từ tự nhiên vì mục đích thương mại được mở rộng với tổng cộng 116 loài bản địa (bao gồm loài động vật rừng và thủy sản).
- 187 loài bản địa được xếp vào Nhóm IIB – hạn chế khai thác, sử dụng vì mục đích thương mại.
- Cấm hoàn toàn hoạt động khai thác từ tự nhiên phục vụ mục đích thương mại với các cá thể ĐVHD thuộc Nhóm IB, IIB hoặc Phụ lục CITES.
- Cơ sở nuôi thương mại phải đăng ký trước khi đưa động vật về nuôi.
- Phải đánh dấu với các cá thể thú còn sống thuộc nhóm IB hoặc Phụ lục I CITES.

Thông tư 27/2025/TT-BNNMT thay thế các quy định của Nghị định 160/2013/NĐ-CP, Nghị định 06/2019/NĐ-CP cùng các văn bản sửa đổi liên quan, từ đó hợp nhất và cập nhật quy định về quản lý loài nguy cấp, nuôi động vật hoang dã thông thường và thực thi CITES.

Thông tư này đã điều chỉnh mức độ bảo vệ của nhiều loài ĐVHD trong đó mở rộng danh sách các loài ĐVHD nguy cấp, quý, hiếm được bảo vệ ở cấp độ cao nhất lên 116 loài, bao gồm 109 loài thuộc Nhóm IB (nghiêm cấm khai thác) và 97 loài được ưu tiên bảo vệ (trong đó có 90 loài động vật rừng đồng thời thuộc Nhóm IB). Ngoài ra, 187 loài được liệt kê trong Nhóm IIB (hạn chế khai thác vì mục đích thương mại). Một số loài đã được điều chỉnh mức bảo vệ. Ví dụ, loài gà lôi trắng (*Lophura nycthemera*) đã được chuyển từ Nhóm IB sang Nhóm IIB, loài chồn

BÁO CÁO

VI PHẠM VỀ ĐVHD ĐẾN ĐƯỜNG DÂY NÓNG

18001522

bay (*Galeopterus variegatus*) nay được xếp Nhóm IIB thay vì là loài nguy cấp, quý, hiếm được ưu tiên bảo vệ. Việc xử lý các vi phạm có liên quan sẽ tiếp tục được áp dụng theo quy định tại Bộ luật Hình sự 2015 (sửa đổi, bổ sung 2017, 2025), Nghị định 35/2019/NĐ-CP, Nghị định 38/2024/NĐ-CP và các văn bản sửa đổi, tùy theo tình trạng bảo vệ của loài, mức độ vi phạm và các tình tiết liên quan.

Một điểm mới quan trọng của Thông tư 27/2025/TT-BNNMT so với Nghị định 06/2019/NĐ-CP và các văn bản sửa đổi, bổ sung của Nghị định này là quy định rõ ràng việc cấm khai thác động vật có nguồn gốc từ tự nhiên thuộc Nhóm IB, Nhóm IIB hoặc Phụ lục CITES vì mục đích thương mại. Việc khai thác từ tự nhiên các loài thuộc Danh mục này chỉ được phép khi phục vụ nghiên cứu khoa học hoặc mục đích ngoại giao, cấm việc khai thác từ tự nhiên với các loài này dù là để phục vụ hoạt động “thương mại bền vững”.

Thông tư 27/2025/TT-BNNMT cũng đặt ra yêu cầu chặt chẽ hơn đối với các cơ sở nuôi ĐVHD, bao gồm cơ sở bảo tồn đa dạng sinh học. Các cơ sở này phải đăng ký trước khi tiếp nhận động vật, có nhân sự đảm bảo chuyên môn, có cơ sở vật chất phù hợp và không được đặt tại khu vực cấm chăn nuôi (thường là khu vực trung tâm). Ngoài ra, cơ sở nuôi phải lưu giữ các sổ theo dõi riêng biệt cho hoạt động sinh sản và chế biến (nếu có).

Thông tư 26/2025/TT-BNNMT ban hành quy trình mới về quản lý lâm sản và xử lý tài sản công trong đó có mẫu vật ĐVHD. Theo đó, tất cả các loài ĐVHD đều phải có “bảng kê lâm sản” do chủ sở hữu hợp pháp hoặc bên được ủy quyền hợp pháp lập và được cơ quan Kiểm lâm có thẩm quyền xác nhận.

Thông tư 26/2025/TT-BNNMT cũng yêu cầu đánh dấu mẫu vật bắt buộc đối với (1) tất cả các cá thể sống của loài lớp thú thuộc Nhóm IB và Phụ lục I CITES hoặc (2) động vật và sản phẩm của động vật thuộc Phụ lục I CITES, có nguồn gốc từ cơ sở nuôi sinh sản đã được Ban Thư ký CITES cấp mã số. Việc đánh dấu thực hiện bằng chip, vòng hoặc thiết bị phát tín hiệu, ... và thông báo đến cơ quan kiểm lâm sở tại. Đồng thời, Thông tư 26/2025/TT-BNNMT cũng quy định rõ trình tự tiếp nhận, bảo quản và xử lý động vật bị tịch thu hoặc tự nguyện chuyển giao, trong đó mọi hình thức xử lý như thả về môi trường tự nhiên, cứu hộ, chuyển giao hoặc tiêu hủy đều phải tuân theo kế hoạch được phê duyệt và ghi nhận đầy đủ trong các biên bản có liên quan.

Các cơ quan chức năng cần nghiên cứu kỹ các quy định mới để đảm bảo hiệu quả quản lý và thực thi các quy định này.

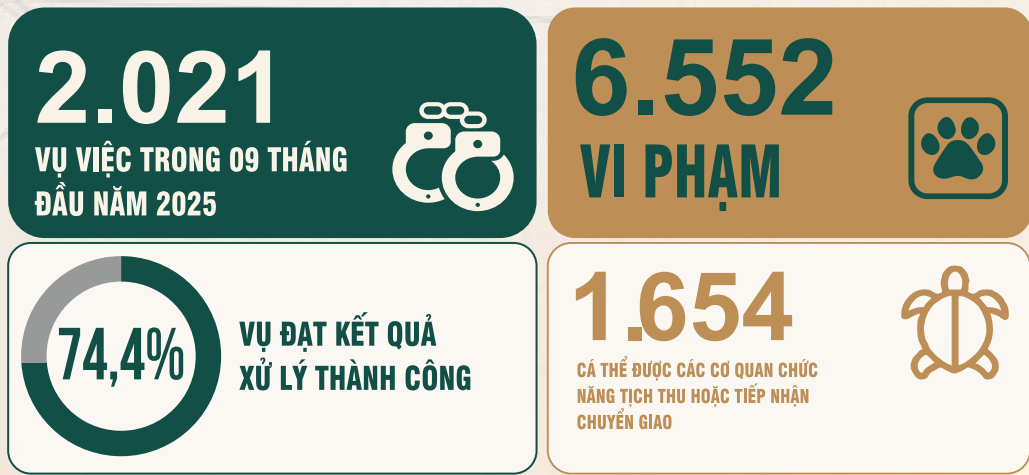
Quý Cơ quan có thể tham khảo thêm nội dung chi tiết các điểm chính của hai Thông tư trên bằng cách truy cập mã QR dưới đây:

CÔNG TÁC XỬ LÝ VI PHẠM VỀ ĐỘNG VẬT HOANG DÃ

GIAI ĐOẠN THÁNG 1-9/2025

Trung bình mỗi ngày, đường dây nóng về bảo vệ ĐVHD của ENV tiếp nhận 10 thông tin vi phạm về ĐVHD mới. Ngay khi nhận được thông tin, các cán bộ giàu kinh nghiệm của ENV sẽ liên hệ với các cơ quan có thẩm quyền để chuyển giao thông tin dấu hiệu vi phạm và cập nhật tiến độ cũng như kết quả xử lý. Nội dung những vụ việc này được cán bộ ENV ghi nhận vào Hệ thống dữ liệu vi phạm về ĐVHD. Trong nhiều trường hợp, theo yêu cầu của các cơ quan thực thi pháp luật ENV cũng sẽ phối hợp trực tiếp với lực lượng này để triển khai các hoạt động nhằm kịp thời phát hiện, bắt giữ đối tượng vi phạm và tịch thu tang vật là ĐVHD.

Trong 9 tháng đầu năm 2025, Hệ thống dữ liệu vi phạm về ĐVHD của ENV đã ghi nhận **2.021** vụ bao gồm **6.552** vi phạm. Trong số đó, **126** vụ buôn bán, vận chuyển trái phép ĐVHD lớn, **1.274** vụ về quảng cáo và buôn bán ĐVHD trái phép và **555** vụ nuôi nhốt, tàng trữ ĐVHD trái phép (chủ yếu là động vật sống).

Trong giai đoạn này, người dân đã chuyển giao **1.675** tin báo qua đường dây nóng của ENV, trong đó **74,4%** vụ đạt kết quả xử lý thành công (bao gồm tịch thu ĐVHD, đối tượng vi phạm bị bắt giữ, xử phạt hành chính, truy cứu trách nhiệm hình sự, hoặc tự nguyện chấm dứt vi phạm sau khi được cơ quan chức năng hoặc ENV cảnh báo).

Trong cùng kỳ, với sự hỗ trợ của ENV, các cơ quan chức năng đã tịch thu hoặc tiếp nhận chuyển giao **1.654** cá thể ĐVHD, gồm 82 cá thể khỉ, 1 cá thể gấu, 7 cá thể tê tê, 376 cá thể rùa cạn và rùa nước ngọt, 6 cá thể rái cá, 8 cá thể cu li, 347 cá thể chim, cùng nhiều loài khác. Ngoài ra, 1.233 bài đăng quảng cáo bán ĐVHD trên mạng đã bị xóa bỏ nhờ nỗ lực thực thi pháp luật của các cơ quan chức năng, đối tượng tự gỡ bỏ sau khi được cảnh báo, hoặc các nền tảng trực tuyến và mạng xã hội tiến hành gỡ bỏ sau khi tiếp nhận phản ánh từ ENV.

Kể từ khi thành lập Phòng bảo vệ ĐVHD của ENV năm 2005, ENV đã ghi nhận 34.177 vụ việc, với tổng cộng 103.954 vi phạm riêng lẻ.

ENV kính gửi lời cảm ơn sâu sắc đến lực lượng kiểm lâm, công an và các cơ quan thực thi pháp luật khác cũng như người dân trên cả nước đã cùng chung tay bảo vệ ĐVHD, góp phần giúp Việt Nam thực hiện trách nhiệm quốc gia và quốc tế trong bảo tồn đa dạng sinh học toàn cầu.

TRUNG TÂM GIÁO DỤC THIÊN NHIÊN

Được thành lập năm 2000, Trung tâm Giáo dục Thiên nhiên (ENV) là một trong những tổ chức đầu tiên tại Việt Nam chuyên sâu về lĩnh vực bảo tồn thiên nhiên và bảo vệ môi trường. ENV đấu tranh ngăn chặn tình trạng buôn bán trái phép ĐVHD và hướng tới mục tiêu nâng cao nhận thức của cộng đồng về sự cần thiết phải bảo vệ thiên nhiên và các loài ĐVHD. Bằng các chiến lược mang tính sáng tạo và đổi mới, ENV mong muốn từng bước thay đổi thái độ và hành vi của cộng đồng, giảm thiểu nhu cầu tiêu thụ các sản phẩm từ ĐVHD. Bên cạnh đó, ENV cũng phối hợp chặt chẽ với các cơ quan chức năng nhằm tăng cường thể chế, chính sách và trực tiếp hỗ trợ các nỗ lực thực thi pháp luật trong công cuộc bảo vệ các loài ĐVHD đang bị đe dọa tại Việt Nam, trong khu vực và trên toàn thế giới.

LĨNH VỰC HOẠT ĐỘNG CỦA ENV

Từ năm 2007, ENV tập trung vào ba lĩnh vực trọng tâm mang tính chiến lược nhằm ngăn chặn hoạt động buôn bán ĐVHD trái phép bao gồm:

- Hỗ trợ đóng góp ý kiến để tăng cường thể chế, khắc phục các lỗ hổng pháp luật, phát triển các chính sách hiệu quả và thúc đẩy quá trình ra quyết định có liên quan tới bảo vệ ĐVHD.
- Hỗ trợ tăng cường thực thi pháp luật thông qua việc cung cấp thông tin và khuyến khích sự tham gia tích cực của cộng đồng cùng chung tay ngăn chặn tình trạng buôn bán ĐVHD trái phép.
- Giảm thiểu nhu cầu tiêu thụ các sản phẩm từ ĐVHD thông qua các chiến dịch dài hạn nhằm thay đổi thái độ và hành vi của cộng đồng.

ENV chân thành cảm ơn sự hỗ trợ của các đối tác:

The ENV Wildlife Conservation Trust

Địa chỉ: Phòng 1701 (Tầng 17),
tòa nhà 17T5, Hoàng Đạo Thúy, Hà Nội
Điện thoại: 024 6 28 15424
Fax: 024 6 28 15423
Email: communication.env@gmail.com
Website: www.thiennhien.org

ENV hành động vì động vật hoang dã

Trung tâm Giáo dục Thiên nhiên

env.hanhdongvidongvathoangda